

Ukraina: reforma sądów mimo problemów z większością parlamentarną

Marcin Jędrysiak

16 września Rada Najwyższa Ukrainy przyjęła ustawę o utworzeniu Specjalnego Okręgowego Sądu Administracyjnego (SOAS) i Specjalnego Apelacyjnego Sądu Administracyjnego (SAAS). Projekt poparło 239 deputowanych (193 z prezydenckiej Sługi Narodu, 10 z Hołosu, 14 z Dowiry, 9 z frakcji Za Majbutnie, 8 pozafrakcyjnych, 5 z Platformy dla Życia i Pokoju i 1 z Odnowienia Ukrainy). Żaden z posłów nie opowiedział się przeciwko ustawie, jednak od głosowania wstrzymało się 37, a 40 nie wzięło w nim udziału.

Kompetencje obu sądów zostały określone jeszcze w lutym br., a głosowanie dotyczyło ostatecznego powołania ich do życia. SOAS ma rozpatrywać skargi na akty wydawane przez centralne organy władzy, takie jak m.in. Gabinet Ministrów. Zajmować się też będzie rejestracją partii politycznych, zakazywaniem działalności ugrupowań oraz odwołaniami od decyzji komisji konkursowych w zakresie powoływania szefów służb (m.in. Narodowej Agencji ds. Zapobiegania Korupcji i Narodowego Biura Antykorupcyjnego Ukrainy – NABU). SAAS ma być natomiast organem drugiej instancji dla orzeczeń SOAS. 15 września Wyższa Komisja Kwalifikacyjna Sędziów zatwierdziła także skład komisji, która ma wybrać sędziów do nowych sądów. Zasiadą w niej trzej międzynarodowi eksperci i trzej nominaci Rady Sędziów Ukrainy.

Obsadzenie nowych organów nieskorumpowanymi sędziami może przyczynić się do podniesienia praworządności w państwie, gdyż ich zadaniem będzie kontrolowanie zgodności z prawem aktów wydawanych przez władze centralne. Zarazem rezultaty głosowania pokazują coraz większe problemy Sługi Narodu (SN) z utrzymaniem nieformalnej koalicji w parlamencie. Wynikają one głównie z nieudanych prób ograniczenia niezależności instytucji antykorupcyjnych w lipcu br. i związanego z tym przedmiotowego potraktowania deputowanych.

Komentarz

- **Utworzenie sądów to ważny krok na drodze do reformy sądownictwa.** Nowe organy zastąpią zlikwidowany w 2022 r. Okręgowy Sąd Administracyjny Kijowa (OASK), którego sędziów oskarżano o korupcję i uleganie naciskom politycznym. SOAS i SAAS mają duże znaczenie, gdyż kontrolują zgodność z prawem aktów wydawanych przez najważniejsze organy władzy państwowej. Ich utworzenie zostało przewidziane zarówno w Planie Ukrainy (programie reform zawartym w unijnym Instrumencie na rzecz Ukrainy), jak i w Extended Fund Facility Międzynarodowego Funduszu Walutowego. Od realizacji zmian

ujętych w tych planach zależy wypłata kolejnych transz pomocy makrofinansowej z tych instytucji.

- **Powodzenie reformy zależy od mianowania uczciwych sędziów przez komisję ekspertów.** Niepokój może budzić fakt, że nazwiska dwóch z trzech członków komisji nominowanych przez władze przewijają się w dziennikarskich śledztwach dotyczących korupcji. Pokazuje to opór środowiska sędziowskiego przed zmianami we własnych kręgach, a prawdopodobnie także chęć rządzących ustanowienia kontroli nad procesem wyboru, co może zaprzepaścić szansę na nowe otwarcie w sądownictwie administracyjnym. Pomocny w ograniczeniu sprzeciwu tych grup może okazać się sposób wyboru sędziów: w przypadku równej liczby głosów ekspertów ukraińskich i międzynarodowych decydują głosy tych drugich (co jest wynikiem presji zachodnich partnerów).
- **Skromna przewaga w głosowaniu za przyjęciem ustawy odzwierciedla rosnące kłopoty Sługi Narodu w parlamencie.** W praktyce samodzielna większość prezydenckiej frakcji (min. 226 głosów na 450) jest fikcją co najmniej od początku pełnoskalowej wojny. Od tego czasu sterowność Rady Najwyższej Ukrainy zapewniała nieformalna koalicja SN z frakcjami oligarchicznymi (Dowira, Za Majbutnie) oraz pozostałościami po zdelegalizowanej w 2022 r. Opozycyjnej Platformy – za Życie (Platformą dla Życia i Pokoju oraz Odnowieniem Ukrainy). Wsparcia SN udziela część deputowanych Hołosu, Europejskiej Solidarności i – sporadycznie – Batkiwszczyny. Wynik głosowania pokazuje rosnącą asertywność posłów dawnej OPZZ, która na razie nie objawia się w otwartym sprzeciwie, lecz w dużym odsetku deputowanych, którzy wstrzymali się od głosu lub nie głosowali: w przypadku Odnowienia Ukrainy było to ośmiu (na dziewięciu obecnych), a Platformy dla Życia i Pokoju – dziewięciu (na 14 obecnych).
- **Nieformalna większość w parlamencie zaczęła się chwiać po nieudanych próbach ograniczenia niezależności organów antykorupcyjnych** (zob. [Ukraina: likwidacja niezależności służb antykorupcyjnych na tle afer na szczytach władzy](#) oraz [Ukraina: Rada Najwyższa przywraca niezależność organów antykorupcyjnych](#)). Deputowanych zirytowały naciski na przyjęcie kontrowersyjnych zmian, następnie próby zrzucenia na nich przez Biuro Prezydenta odpowiedzialności za nie, a ostatecznie zmuszanie do głosowania na rzecz złagodzenia ich skutków. Część parlamentarzystów obawia się ponadto zemsty ze strony NABU i Specjalnej Prokuratury Antykorupcyjnej (SAP) – ochrona przed ściganiem przez służby miała być jednym z ich warunków poparcia tych ustaw. Konflikty z koalicjantami mogą w przyszłości rodzić kłopoty z uzbieraniem większości w głosowaniach ważnych dla prezydenta lub wymagać podjęcia działań noszących znamiona korupcji politycznej.